Vandring till Hessered och Alvared, april 2019, med återbesök 2021

Följer Surtan mot torpet Skogafors. Går över ett hygge och hittar ingen stig.

En liten "canyon" i Surtan vid Skogafors

Framme vid ett förfallet Skogafors. Det var öppet och bara att gå in. Väggarna är timrade, vilket väl talar för en viss ålder.

o

I storstugan fanns en gammal spis och i köket en något modernare variant.

Fortsatte vandringen längs med ån i riktning mot Hessered.

En stöldhistoria 1755

Passerade sedan Ågården, som ligger på andra sidan Surtan. Gården har koppling till en stöldhistoria där min farmors morfars mormors morfar Anders Persson, som föddes 1719 på Västra Hungerhult, var iblandad.

I sin bok Livet i Mark på 1700-talet, del II, redogör Carl Martin Bergstrand för händelsen med utgångspunkt från domböcker. De inblandade var, förutom Anders, Olof Nilsson från Östra Hungerhult (Anders svåger), Erik Andersson med hustrun Johanna Andersdotter från Alvared.

Enligt Bergstrands redogörelse hade det hos Olof Nilsson i Östra Hungerhult, på våren 1755, blivit stulet ett duktigt stycke väv, som låg ute på marken för att blekas. Två vittnen hade pekat ut Erik Andersson som skyldig och denne infann sig tillsammans med hustrun Johanna vid tingsrätten. Enligt Bergstrand, skulle Johanna då ha berättat att stölden skett på Västra Hungerhult. I sitt vidare vittnesmål hade hon berättat att mannen Erik samma natt begivit sig ut och då hon frågade vart han varit hade han hotat att ta livet av henne om hon avslöjade detta. Senare hade Erik tagit med hustrun till en lid öster om Ågårdens torp, där två stycken blaggarn och ett stycke lärft var undangömt under en stor sten. Han hade då återigen hotat henne till livet och tvingat henne att följa med till Johannas mor Maria Larsdotter som bodde på soldattorpet Fuglakroken vid Östra Grönered, för att där gömma vävarna.

Efter Johannas vittnesmål, blev så Erik inkallad för rannsakning. Han nekade då till all inblandning oh blev satt i fängsligt förvar till nästa tingssammanträde den 31 maj. Vi detta följande tillfälle erkände han att han begått stölden tillsammans med (den vid tillfället avlidne) Anders Persson. Enligt Erik skulle det ha varit Anders som varit mest aktiv och gömt vävarna vid Ågårdens torp. Samma dag som stölden begåtts skall Anders och Olof Nilsson, enligt Erik ha varit i Göteborg, men Olof skulle inte ha varit inblandad varken i planering eller stöld. Han hävdade vidare att Maria Larsdotter tagit emot vävarna av fri vilja och försålt det mesta. Erik skulle ha tagit med sig återstoden av vävarna och gömt dem i en svedja vid Grönered, eftersom han hört att Erik och Gunne där rannsakat dem. Bergstrands redogör inte vidare för rannsakningen, men nämner att Erik Andersson och Olof Nilsson döms till böter, men att straffet omvandlades till spö.

Det finns en hel del oklarheter i Bergstrands redogörelse. Inledningsvis skriver han att stölden begåtts hos Olof Nilsson i Östra Hungerhult, medan det längre ner sägs att det var vid Västra Hungerhult. Dessutom var ju Olof utpekad som möjlig medbrottsling. Att Erik var skyldig verkar vara otvetydigt, men hur det stod till med Anders och Olof är mer oklart. Något vittnesmål från Olof redogör inte Bergstrand för och Anders låg vid tiden för rättegången sjuk och verkar inte ha vittnat.

Jag har själv försökt läsa om fallet i domboken från vårtinget 1755, men detta är inte helt lätt. Det är ett omfattande material och ganska svårläst. Nedan några noteringar från denna genomgång:

Vårtinget 28 maj 1755

Olof Nilsson och Anders Persson ha instämt Anders Andersson mfl för att av dessa blivit beskyllda för stölden. Anders är vi denna tid död och det verkar som att målet skjutits hit från vintertinget 1754. Det sägs inte vilka de svarande är, men längre fram, vid vintertinget 9 oktober 1755, framgår det att det är Anders Andersson med hustrun Anna Andersdotter och deras son Anders[1] i Västra Hungerhult och att det är de som blivit bestulna.

Vårtinget 29 maj 1755

Här vittnar Erik Börjesson och Gunnar Larsson i Östra Grönered om att Anna Larsdotter försökt sälja väv som man igenkände som det stulna.

Här finns en lång, svårläst inlaga.

Anna Larsdotter vittnar om att Erik och Johanna varit hos en med väven och att Erik hotat henne oh dottern till livet.

Passus om att Erik mutat någon (Anders?) att ta på sig brottet.

Vårtinget 16 juni 1755

Har inte läst.

Vårtinget 16 juni 1755

Ser ut som att man har med ett utslag från hovrätten över rannsakning och dom över Erik, Johanna, Maria och Olof 16 juni.

Vill gärna fortsätta att gå igenom dessa texter vid lämpligt tillfälle.

Fortsatt vandring

Kom fram till Hessered.

Gick in vid Sandryd på den gamla vägen mot Alvared. Vid torpet Nycklaberget fanns en gammal plog.

[1] Dessa finns i AI:1 sid där hustrun dock anges heta Gunla. Sonen föd 1744.

Framme i Alvared. Till vänster den gamla manbyggnaden, numera obebodd.

På nedanstående karta från 1701 finns vägen mellan Sandryd och Alvared som jag gick utmärkt. Notera grinden, Tomptaledet. Här fanns även idag en grind. Uppe på kullen, Tomptekullen, tog jag en fikapaus.

Lungmarch och Steen
Lungmarch-
Biörch och gran
Tompta Kallen
Tompta lider

Michel
Qvarn

Återbesök vid Skogafors, maj 2021

2021 gjorde jag ännu ett besök till torpet Skogafors. En tanke var att lite närmare undersöka stugan och den gamla valvspisen.

Ovan, till höger
Detta måste vara bakugnen. En rökgång finns rakt uppåt. Längst in ligger en plan stenskiva.

Nedan, till vänster
In uti ligger väggtimret blottat, så man kan inte ha haft någon hög värme här. Man undrar vilken funktion ett sådant här skåp kan ha haft.

En exakt likadan spis finns avbildad i Linnar Linnarssons bok Bygd, by och gård, del 1, där den kallas valvspis. Han säger att själva valvet kallades skrullhattevalv efter ett hattmode från 1800-talets förra hälft. Om det var murat av en glimmerrik gråsten som kunde klyvas i skivor kallades den också skrotthallevalv. Ett annat namn var haltäckare (hal=halv), som syftade på likheten med ett åkdon med samma namn, som användes vid herrgårdar.

En skrullhatt, inte helt olik spisen

Det ser ut som att torpet på senare tid använts som fritidsboende. Att det är av äldre datum finns det dock flera tecken på, förutom själva valvspisen. Den flata stenen vid skorstensbasen vittnar, enligt uppgift, om att taket tidigare varit täckt av torv och under plåttaket finns fortfarande spån som tjänat som underlag till torven.

Skogafors, som var torp under Alvared, verkar dyka upp första gången i husförhörslängderna 1850-60, då Anders Peter Andreasson och Christina Svensdotter står antecknade som torpare.

Överst, till vänster
Skrädade timmerstockar, dessvärre boplats för myror

Till höger:
Skorstenen samt skymt av spånbeläggning under plåttaket

Nedan, till vänster
Utgång från köket

Från köket finns en utgång till en stenbelagd yta. Jag gissar att här har funnits en tillbyggnad, ett extra rum i anslutning till köket. På baksidan finns också ett stenfundament, som kanske är platsen för en ladugård. I sluttningen ner mot ån finns vidare spår av en jordkällare.